

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMO 8 STRAIPSNIO IR 14 STRAIPSNIO 3 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2002 m. spalio 23 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Egidijaus Jarašiūno, Egidijaus Kūrio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Augustino Normanto, Jono Prapiesčio, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovui Žibartui Jackūnui,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovui Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniajam konsultantui Dariui Karveliui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2002 m. rugsėjo 23 d. išnagrinėjo bylą Nr. 36/2000 pagal pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai ir ar šio įstatymo 14 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsniui.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Seimas 1996 m. liepos 2 d. priėmė Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą (Žin., 1996, Nr. 71-1706). 2000 m. rugpjūčio 29 d. šis įstatymas buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija (Žin., 2000, Nr. 75-2272; toliau – ir Įstatymas).

Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo ištirti, ar Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai ir ar Įstatymo 14 straipsnio 3 dalis

neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui.

II

Pareiškėjas prašymą grindžia šiais argumentais.

1. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas visų asmenų lygybės įstatymui, teismui, kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principas.

Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnyje įtvirtinta viešosios informacijos rengėjo, platintojo, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininko ir žurnalisto teisė be jokių išlygų išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio. Pareiškėjas abejoja, ar tokią absoliučią teisę įtvirtinanti norma neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, nes kituose įstatymuose panašaus turinio teisės yra ribojamos išlygomis, kad duomenys, informacija ar kitos žinios turi būti atskleistos, jei teismas, prokuratūra bei kitos valstybės teisėsaugos institucijos to reikalauja dėl šių institucijų žinioje esančių baudžiamųjų bei civilinių bylų, taip pat kitais įstatymų numatytais atvejais.

Pareiškėjo nuomone, Įstatymo 8 straipsnyje yra nustatyta privilegijuota viešosios informacijos rengėjo, platintojo ir kitų jame nurodytų subjektų padėtis, jiems suteikta daugiau teisių negu kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims.

Pareiškėjas pažymi, kad informacijos šaltinio paslapties principas vertinamas kaip viena pagrindinių spaudos laisvės garantijų, jis yra įtvirtintas tarptautiniuose teisės aktuose. Kita vertus, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – ir Konvencija) neįpareigoja nacionaliniuose įstatymuose nustatyti žiniasklaidos informacijos šaltinio absoliučios paslapties principo. Pripažįstama, kad viešasis interesas gali reikalauti atskleisti tokią paslaptį, kai tai yra susiję su sunkaus nusikaltimo rengimu ar padarymu. Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje taip pat yra įtvirtinti tam tikri teisės skleisti informaciją apribojimai, kuriuos lemia būtinybė apsaugoti žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę ar ginti konstitucinę santvarką. Pareiškėjas atkreipia dėmesį, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 294, 295, 296 straipsnių antrosiose dalyse informacijos šaltinio paslaptis taip pat nėra numatyta kaip atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės už šiuose straipsniuose nurodytus nusikaltimus pagrindas.

Pareiškėjas taip pat abejoja, ar Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnyje įtvirtinta absoliuti teisė išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio nesudaro prielaidų piktnaudžiauti šia teise, neskatina elgtis neatsakingai ir neprofesionaliai, nes įpareigoti atskleisti paskelbtos informacijos šaltinį negali net teismas. Pareiškėjas abejoja ir tuo, ar ginčijama Įstatymo 8 straipsnio nuostata netrukdo įgyvendinti konstitucinių nuostatų dėl žmogaus orumo įstatyminės apsaugos (Konstitucijos 21 straipsnis) bei žmogaus teisės į privatumą (Konstitucijos 22 straipsnis).

2. Įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie asmens privatą gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo tais atvejais, kai informacijos šaltinio paskelbimas nedaro asmeniui žalos, taip pat kad informacija apie viešojo asmens (valstybės politikų, valstybės tarnautojų, politinių partijų ir visuomeninių organizacijų vadovų bei kitų visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų) privatą gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jei ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes.

Pasak pareiškėjo, Įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje nurodomos labai nekonkrečios priežastys, dėl kurių paskelbiant informaciją apie asmens privatą gyvenimą gali būti nepaisoma Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtinto žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo principo; šios priežastys gali būti įvairiai interpretuojamos. Pareiškėjo nuomone, ginčijamoje Įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „viešasis asmuo“ nėra aiškiai apibrėžta ir turi „vertinamąjį atspalvį“, nes viešiesiems asmenims yra priskiriami ne tik valstybės politikai, bet ir kiti visuomeninėje bei politinėje veikloje dalyvaujantys asmenys. Tad remiantis Įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje nustatytais pagrindais visuotinio domėjimosi objektu gali tapti dažno žmogaus privatus gyvenimas.

III

Rengiant bylą teismui nagrinėjimui buvo gautas suinteresuoto asmens atstovo D. Karvelio rašytiniai paaiškinimai.

1. D. Karvelio nuomone, Įstatymo 8 straipsnis prieštarautų Konstitucijos 29 straipsniui tik tuo atveju, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems teisės norma yra skirta, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, šiame straipsnyje būtų vertinama kitaip, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks vertinimas būtų objektyviai pateisinamas. Suinteresuoto asmens atstovo manymu, viešosios informacijos rengėjo, platintojo, jų savininko, žurnalisto veikla skiriasi nuo, pvz., advokato, notaro ar gydytojo veiklos, jų veiklą reguliuoja skirtingi teisės aktai. Todėl yra nepagrįstas pareiškėjo argumentas, kad Įstatymo 8 straipsnyje nustatyta teisė išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, nors kituose įstatymuose panašaus turinio teisės yra ribojamos išlygomis, neatitinka Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies.

2. D. Karvelio manymu, informacijos laisvės, taigi ir informacijos šaltinio laisvės principai yra įtvirtinti Konstitucijos 25 straipsnyje. Suinteresuoto asmens atstovas teigia, kad teisė ieškoti informacijos, ją gauti ir skleisti turi būti vertinama kartu su kitomis teisėmis, atsižvelgiant į tai, kuri tam tikru atveju yra svarbesnė. Pasak suinteresuoto asmens atstovo, įstatymų leidėjas ne kartą yra įteisinęs visuomenės poreikio viršenybę paimant nuosavybę iš privataus asmens. Analogiška yra ir ginčijama Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio nuostata, kuria informacijos šaltinio paslaptis visuomenės informavimo intereso labui iškeliamą aukščiau nei kiti interesai.

3. Teisė į informacijos laisvę yra įtvirtinta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnyje, analogiškame Konstitucijos 22 straipsniui. Suinteresuoto asmens atstovas nurodo Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. bylą *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę*, kurioje Teismas apgynė žurnalisto teisę į informacijos šaltinio slaptumą ir konstatavo, kad dėl žurnalistų šaltinių slaptumo apsaugos demokratinėje visuomenėje ir dėl reikalavimo atskleisti šį šaltinį potencialiai neigiamo poveikio pastaroji priemonė yra nesuderinama su Konvencijos 10 straipsniu, nebent tai pateisinama didesniu visuomenės poreikiu.

Suinteresuoto asmens atstovas atkreipia dėmesį, kad Europos Parlamento 1994 m. sausio 18 d. rezoliucijoje dėl žurnalistų šaltinių konfidencialumo ir valstybės tarnautojų teisės atskleisti informaciją teisės į informacijos šaltinio paslaptį įgyvendinimas siejamas su Konvencija ir su tokia nacionaline politika, kuri leistų teismams, aiškinant Konvencijos 10 straipsnį, apibrėžti informacijos laisvę ir nustatyti tokias šios laisvės išimtis, kurios reikalingos tam, kad visuomenės intereso labui būtų apgintos kitos pagrindinės teisės arba tokios teisės, kaip teisė į privatumą. Suinteresuoto asmens atstovo nuomone, ginčijama Įstatymo 8 straipsnio nuostata neturėtų būti vertinama vienareikšmiškai, o turėtų būti interpretuojama atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją.

4. D. Karvelio teigimu, Įstatymas reguliuoja tik tam tikrus visuomeninius santykius ir neturi aukštesnės nei kiti įstatymai (pvz., nei BK) galios. Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta, kad laisvė reikšti įsitikinimus, gauti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Suinteresuoto asmens atstovas taip pat nurodo, kad Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 40 straipsnyje įtvirtinta iš esmės analogiška nuostata, kaip ir Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnyje: advokatas negali būti liudytoju ar teikti paaiškinimų dėl aplinkybių, kurias sužinojo atlikdamas savo profesines pareigas. Apie įstatymų normų santykį gali spręsti tik teismas, konkrečiu atveju aiškinantis ir taikantis įstatymų normas.

5. Suinteresuoto asmens atstovo nuomone, Įstatymo 14 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui, nes joje iš esmės nustatyta tas pats, kas ir Konstitucijos 22 straipsnyje, t. y. tai, kad draudžiamas kišimasis į privatų gyvenimą, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra susiję su asmens einamomis pareigomis. Be to, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.23 straipsnyje šie visuomeniniai santykiai reguliuojami iš esmės taip pat.

IV

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus V. Vadapalo, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos pirmininko G. Songailos bei Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Valstybinės teisės katedros doc. dr. E. Šileikio rašytiniai paaiškinimai.

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens atstovas D. Karvelis pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Dėl Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio atitikties Konstitucijos 25 ir 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnyje nustatyta: „Viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio.“

Pareiškėjas prašo ištirti, ar Įstatymo 8 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, nes, jo manymu, ginčijamame Įstatymo straipsnyje įtvirtinta viešosios informacijos rengėjo, platintojo, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininko, žurnalistų teisė išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio reiškia, kad minėtų asmenų padėtis, palyginti su kitais asmenimis, yra privilegijuota.

2. Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta:

„Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.

Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.“

3. Pareiškėjo nurodytame Įstatymo 8 straipsnyje reguliuojami santykiai yra susiję su informacijos ieškojimu, gavimu bei sklaidimu. Asmens laisvė nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją įtvirtinta Konstitucijos 25 straipsnyje.

Konstitucija yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis). Asmens konstitucinė laisvė nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją yra neatskiriama susijusi su Konstitucijos preambulėje skelbiamu atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiu. Atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekį išreiškia konstitucinis teisinės valstybės principas – universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija.

4. Konstitucijos 25 straipsnyje nustatyta:

„Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.

Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.

Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai.

Laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija.

Pilietis turi teisę įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės įstaigų turimą informaciją apie jį.“

5. Konstitucinė laisvė nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas yra vienas iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės, demokratinės valstybės pagrindų. Ši laisvė – svarbi įvairių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo prielaida, kadangi asmuo gali visavertiškai įgyvendinti daugelį savo konstitucinių teisių ir laisvių tik turėdamas laisvę nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją. Konstitucija garantuoja ir saugo visuomenės interesą būti informuoti.

Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos yra neatsiejamos nuo kitų Konstitucijos nuostatų, kuriose įtvirtintos asmens laisvės nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją garantijos: nuo 44 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad masinės informacijos cenzūra draudžiama, nuo šio straipsnio 2 dalies nuostatos, kad valstybė, politinės partijos, politinės ir visuomeninės organizacijos, kitos institucijos ar asmenys negali monopolizuoti masinės informacijos priemonių, nuo 33 straipsnio 2 dalies nuostatų, kad piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskūsti jų sprendimus, kad draudžiama persekioti už kritiką ir kt.

6. Laisvė ieškoti, gauti ir skleisti informaciją nėra absoliuti. Konstitucijoje yra ne tik įtvirtinta žmogaus laisvė ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, bet ir apibrėžtos šios laisvės ribos. Antai pagal Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalį laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais, tautinės, rasinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu bei dezinformacija, o pagal šio straipsnio 3 dalį laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai; Konstitucijos 28 straipsnyje nustatyta, kad, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių.

Konstitucijoje įtvirtintos vertybės sudaro darnią sistemą, tarp jų yra pusiausvyra. Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo įstatymais įtvirtinant informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, konstitucinių vertybių pusiausvyrą. Konstitucinis Teismas 1999 m. kovo 16 d. nutarime konstatavo, jog Konstitucijos saugomų vertybių sandūroje turi būti rasti sprendimai, užtikrinantys, kad nė viena iš tokių vertybių nebus paneigta ar nepagrįstai apribota.

7. Iš Konstitucijos 25 straipsnio bei kitų Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių ir garantuojančių žmogaus laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, kyla ir žiniasklaidos laisvė.

Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu nustatyti žiniasklaidos laisvės garantijas.

8. Pabrėžtina, kad įstatymu įtvirtindamas žurnalisto teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio kaip vieną iš žiniasklaidos laisvės garantijų, įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijoje įtvirtinto atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio teisinės valstybės principo, nepažeisti Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių. Įstatymais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo įtvirtinant žurnalisto teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio būtų sudaromos prielaidos pažeisti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes.

Taigi Įstatymu nustatydamas žurnalisto teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudarytos prielaidos neatskleisti informacijos šaltinio net ir tada, kai demokratinėje valstybėje informacijos šaltinį atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmens konstitucinės teisės ir laisvės, kad būtų vykdomas teisingumas, nes informacijos šaltinio neatskleidimas galėtų sukelti daug sunkesnes pasekmes negu jo atskleidimas. Taip būtų pažeista Konstitucijos saugomų vertybių pusiausvyra, konstitucinis atviros, darnios pilietinės visuomenės imperatyvas, konstitucinis teisinės valstybės principas.

9. Pažymėtina, kad įstatymu įtvirtinus žurnalisto teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio ir kilus klausimui, ar turi būti atskleista informacijos šaltinio paslaptis, kiekvienu konkrečiu atveju reikia įvertinti, ar informacijos šaltinio neatskleidimu nebus pažeistos Konstitucijos saugomos vertybės. Demokratinėje teisinėje valstybėje tokių klausimų sprendimas yra teismo kompetencija. Konstitucinis teisminės gynybos principas yra universalus (Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas).

Taigi įstatymų leidėjas, nustatydamas žurnalisto teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, turi pareigą įstatymu nustatyti ir tai, kad kiekvienu atveju spręsti, ar žurnalistas turi atskleisti informacijos šaltinį, gali tik teismas. Nustatydamas tokius teismo įgaliojimus, įstatymų leidėjas yra saistomas žiniasklaidos laisvės sampratos, pagal kurią reikalauti, kad būtų atskleistas informacijos šaltinis, galima tik tada, kai tai būtina užtikrinti gyvybiškai svarbiems ar kitiems ypač reikšmingiems visuomenės interesams, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės, kad būtų vykdomas teisingumas, t. y. tik tada, kai atskleisti informacijos šaltinį būtina dėl Konstitucijos saugomo svarbesnio intereso. Vadinas, atskleisti informacijos šaltinį nėra būtina, jei teismas nusprendžia, kad interesas atskleisti informacijos šaltinį nėra svarbesnis už interesą neatskleisti informacijos šaltinio. Tais atvejais, kai informacijos šaltinis atskleidžiamas, teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, gali priimti sprendimą dėl atskleistos informacijos paplitimo į viešumą apribojimo. Taigi nustatydamas teismo

įgaliojimus spręsti, ar turi būti atskleistas informacijos šaltinis, ar jo galima neatskleisti, įstatymų leidėjas negali paneigti iš Konstitucijos kylančios teismo pareigos sprendžiant informacijos šaltinio atskleidimo klausimą kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti, ar informacijos šaltinį reikalaujama atskleisti būtent dėl to, kad būtų užtikrinti gyvybiškai svarbūs ar kiti ypač reikšmingi visuomenės interesai, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmens konstitucinės teisės ir laisvės, kad būtų vykdomas teisingumas.

Pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, įstatymu nustatydamas teismo įgaliojimus spręsti informacijos šaltinio atskleidimo klausimą, turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį teismas spręsti, ar žurnalistas turi atskleisti informacijos šaltinį, galėtų tik tuo atveju, kai jau yra išnaudotos visos kitos informacijos šaltinio atskleidimo priemonės.

10. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kuri yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisės sistemos dalis, 10 straipsnyje nustatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. <...>

2. Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos dėl valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir bešališkumą.“

Europos Žmogaus Teisių Teismas, pažymėdamas svarbų spaudos vaidmenį demokratinėje visuomenėje, taip pat atsižvelgdamas į demokratinės visuomenės interesą garantuoti ir ginti spaudos laisvę, yra konstatavęs, kad žurnalistų teisės neatskleisti informacijos šaltinio apribojimas yra pateisinamas, jeigu yra laikomasi Konvencijos 10 straipsnyje ir įstatymuose nustatytų reikalavimų: tokie apribojimai turi būti būtini demokratinės visuomenės interesams apsaugoti; kliudymas naudotis spaudos laisve negali būti suderinamas su Konvencijos 10 straipsniu, jei jis nebus pateisinamas svarbesniu visuomenės interesu (*Cour. eur. D. H., arrêt Fressoz et Roire c. France du 21 janvier 1999, Recueil des arrêts et décisions 1999-I*). Byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę* (*Cour. eur. D. H., arrêt Goodwin c. Royaume-Uni du 27 mars 1996, Recueil 1996-II*) Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad nors ir esama bendrojo intereso, jog žurnalistas informaciją gautų laisvai, jis, žadėdamas išsaugoti konfidencialumą ir nesiremti informacijos šaltiniu, negali nesuprasti, kad jo duotas pažadas privalo nusileisti svarbesniam visuomenės interesui.

Pažymėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, kaip teisės aiškinimo šaltinis, yra aktuali ir Lietuvos teisės aiškinimui bei taikymui (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas).

Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2000 m. kovo 8 d. rekomendacijoje valstybėms narėms dėl žurnalistų teisės neatskleisti jų informacijos šaltinio teigiama, kad žurnalistų informacijos šaltinių gynimas yra pagrindinė žurnalistų darbo ir laisvės, taip pat žiniasklaidos laisvės sąlyga. Rekomendacijoje konstatuojama, kad šis gynimas turi ribas, nėra absoliutus, ir atkreipiamas dėmesys į tai, kad kompetentingos valdžios institucijos gali įsakyti atskleisti informacijos šaltinį, jei to reikalauja visuomenės interesas ir jei aplinkybės yra pakankamai gyvybiškai svarbios ir rimtos. Šaltinį identifikuojančios informacijos atskleidimas neturėtų būti laikomas būtinybe, jei nėra įtikinamai nustatyta, kad teisėtas interesas atskleisti šaltinį aiškiai nusveria visuomenės interesą neatskleisti šaltinio. Tais atvejais, kai žurnalistai sutinka patenkinti prašymą ar įvykdyti įsakymą atskleisti šaltinį identifikuojančią informaciją, kompetentingos institucijos turėtų apriboti atskleistos informacijos paplitimą į viešumą.

Europos Parlamento 1994 m. sausio 18 d. rezoliucijoje dėl žurnalistų šaltinių konfidencialumo ir valstybės tarnautojų teisės atskleisti informaciją valdžios institucijos raginamos nustatyti pagarbos žurnalistų profesinei paslapčiai sąlygas, kartu ir pateisinamas bei visais atvejais ribotas išimtis.

11. Minėta, kad Įstatymo 8 straipsnyje *inter alia* nustatyta, jog žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio.

Įstatymo 8 straipsnyje nustatyta ir tai, kad teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio turi ir viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas. Formuluoatė „viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas“ interpretuotina kaip reiškianti, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio tik tiek, kiek jie dėl savo profesinių ryšių su žurnalistu dalyvauja ieškant viešosios informacijos, ją gaunant ir skleidžiant.

12. Įstatymo 8 straipsnio nuostata reiškia, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio visais atvejais. Vadinasi, net ir tais atvejais, kai demokratiniėje valstybėje informacijos šaltinį atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas, Įstatymo 8 straipsnyje nurodyti asmenys turi teisę atsisakyti atskleisti informacijos šaltinį.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad, įstatymu įtvirtindamas žurnalisto teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijoje įtvirtinto atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio teisinės valstybės principo, jis negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudarytos prielaidos pažeisti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes.

Minėta, kad laisvė ieškoti, gauti ir skleisti informaciją nėra absoliuti, taip pat kad pagal Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalį laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais, tautinės, rasinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu bei dezinformacija, o pagal šio straipsnio 3 dalį laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Konstitucijoje yra įtvirtinta informacijos laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyra.

Šiame nutarime jau konstatuota, kad įstatymu įtvirtinus žurnalisto teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio ir kilus klausimui, ar turi būti atskleista informacijos šaltinio paslaptis, kiekvienu konkrečiu atveju reikia įvertinti, ar informacijos šaltinio neatskleidimu nebus pažeistos Konstitucijos saugomos vertybės.

Įstatymo 8 straipsnyje nustačius, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę visais atvejais išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, sukuriama tokia teisinė situacija, kai kilus klausimui, ar informacijos šaltinį atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas, nepaliekama teisinės galimybės kiekvienu konkrečiu atveju teismui įvertinti, ar nėra pažeidžiama Konstitucijoje įtvirtinta informacijos laisvės ir kitų konstitucinių vertybių pusiausvyra. Taigi Įstatymo 8 straipsnio nuostata, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, ta apimtimi, kuria nurodyti subjektai turi teisę informacijos šaltinio paslaptį išsaugoti, informacijos šaltinio neatskleisti net ir tais atvejais, kai demokratinėje valstybėje informacijos šaltinį teismo sprendimu atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas, nesuderinama su Konstitucijos 25 straipsnio 3 ir 4 dalimis, Konstitucijoje įtvirtintu atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvu, su konstituciniu teisinės valstybės principu.

13. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnis ta apimtimi, kuria įtvirtinta, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas,

viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio net ir tais atvejais, kai demokratinėje valstybėje informacijos šaltinį teismo sprendimu atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas, prieštarauja Konstitucijos 25 straipsnio 3 ir 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Konstitucijos 29 straipsnyje yra įtvirtintas visų asmenų lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principas. Konstitucinio asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą (Konstitucinio Teismo 1996 m. sausio 24 d. nutarimas). Šis principas yra žmogaus prigimtinės teisės būti traktuojamam vienodai su kitais konstitucinė garantija (Konstitucinio Teismo 1998 m. spalio 27 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 1997 m. lapkričio 13 d. nutarime konstatavo, kad lygybės įstatymui principas teisėje reiškia „lygų matą“, kai reikia tą pačią normą taikyti skirtingiems asmenims. Šis principas įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai (Konstitucinio Teismo 1996 m. sausio 24 d. nutarimas).

Konstitucinis asmenų lygybės principas savaime nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu (Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas).

Asmenų lygybės problema įstatymuose negali būti tinkamai išspręsta kiekvienu atveju neįvertinus to, ar pagrįstai jų atžvilgiu yra nustatomi teisinio reguliavimo ypatumai (Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas).

15. Žurnalistų teisė išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio yra viena iš žiniasklaidos laisvės sąlygų. Pagal Įstatymo 8 straipsnį viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio visais atvejais. Taigi minėti asmenys turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio net ir tais atvejais, kai demokratinėje valstybėje informacijos šaltinį teismo sprendimu atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas.

Pagal Konstituciją teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai (109 straipsnio 1 dalis). Konstitucijoje nustatyta, kad kiekvienas savo teises gali ginti remdamasis Konstitucija (6 straipsnio 2 dalis), kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą (Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis). Besąlygiškas žurnalistų teisės visais atvejais išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio įtvirtinimas Įstatyme reiškia, kad net

tada, kai atskleisti informacijos šaltinį yra būtina dėl Konstitucijos saugomo svarbesnio intereso, teismas neturi galimybės objektyviai ir nešališkai ištirti visas bylos aplinkybes, taigi negali apginti asmens konstitucinių teisių ir laisvių, vykdyti teisingumo.

Minėta, kad Konstitucijos 29 straipsnyje *inter alia* įtvirtintas visų asmenų lygybės teismui principas. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Įstatymo 8 straipsnis ta apimtimi, kuria įtvirtinta, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio net ir tais atvejais, kai demokratinėje valstybėje informacijos šaltinį teismo sprendimu atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas, prieštarauja Konstitucijos 25 straipsnio 3 ir 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui. Kartu konstatuotina, kad Įstatymo 8 straipsnyje nustatius, jog viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio net ir teismui, nors informacijos šaltinį atskleisti būtina tam, kad būtų vykdomas teisingumas, yra nepaisoma konstitucinio asmenų lygybės teismui principo.

16. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnis ta apimtimi, kuria įtvirtinta, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio net ir teismui, nors informacijos šaltinį atskleisti būtina tam, kad būtų vykdomas teisingumas, prieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui.

II

Dėl Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalies atitikties Konstitucijos 22 straipsniui.

1. Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tais atvejais, kai informacijos paskelbimas nedaro žalos asmeniui arba kai informacija padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikaltimus, taip pat kai informacija yra pateikiama nagrinėjant bylą atvirame teismo procese. Be to, informacija apie viešojo asmens (valstybės politikų, valstybės tarnautojų, politinių partijų ir visuomeninių organizacijų vadovų bei kitų visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų) privatų gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes.“

Pareiškėjas prašo ištirti, ar Įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostata, kad informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tais atvejais, kai informacijos

paskelbimas nedaro žalos asmeniui, taip pat kad informacija apie viešojo asmens (valstybės politikų, valstybės tarnautojų, politinių partijų ir visuomeninių organizacijų vadovų bei kitų visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų) privatų gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes, neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui.

2. Konstitucijos 22 straipsnyje nustatyta:

„Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas.

Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami.

Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą.

Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsintis į jo garbę ir orumą.“

3. Konstitucijos 22 straipsnyje yra įtvirtintas žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas. Žmogaus teisė į privatumą apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt.

Žmogaus teisė į privatumą nėra absoliuti. Pagal Konstituciją riboti konstitucines žmogaus teises ir laisves, taigi ir teisę į privatumą, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas).

Konstitucijos 22 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios privataus gyvenimo neliečiamumą, yra susijusios su kitomis Konstitucijos nuostatomis ir aiškintinos atsižvelgiant į jas, nagrinėjamos bylos kontekste – į Konstitucijos 25 straipsnio nuostatas, įtvirtinančias teisę į informaciją. Tarp Konstitucijos 22 ir 25 straipsniuose įtvirtintų vertybių yra pusiausvyra. Įstatymų leidėjui reguliuojant visuomenės informavimo santykius kyla pareiga paisyti minėtų konstitucinių vertybių pusiausvyros.

4. Įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje *inter alia* nustatyta, kad informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tais atvejais, kai informacijos paskelbimas nedaro žalos asmeniui.

Šioje Įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostatoje atsispindi viena iš žiniasklaidos priedermių ir veiklos principų – skelbti objektyvią ir teisingą informaciją. Taigi pagal Įstatymą kiekvienu atveju, kai informacija apie privatų asmens gyvenimą skelbiama be asmens sutikimo, privalu

pasverti visas aplinkybes, įvertinti, ar informacijos apie asmens privatą gyvenimą skelbimas be asmens sutikimo nepadarys jam žalos. Pažymėtina, kad nurodyta Įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostata negali būti interpretuojama kaip leidžianti be asmens sutikimo skelbti bet kokią informaciją apie asmens privatą gyvenimą. Esama tokių privataus gyvenimo sričių (pavyzdžiui, intymus gyvenimas) apie kurias informacija be asmens sutikimo apskritai negali būti renkama ir skelbiama, nebent (ir tik tuo mastu, kuriuo) tai padeda atskleisti to asmens padarytą nusikaltimą.

Konstitucijos 28 straipsnyje nustatyta, kad įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Pagal Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalį asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu nustatyti, kad tuo atveju, kai informacija apie žmogaus privatą gyvenimą paskleidžiama be jo sutikimo ir dėl to šiam žmogui padaroma žala (išskyrus atvejus, kai tokios informacijos paskleidimas padeda atskleisti nusikaltimus ar įstatymų pažeidimus ar kai tai atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias šio asmens privataus gyvenimo aplinkybes), padaryta žala turi būti atlyginta. Šis žalos atlyginimas apima ir materialinę, ir moralinę žalą. Atlyginimas turi būti adekvatus padarytai materialinei ir (arba) moralinei žalai. Įstatymu nustatyto žalos atlyginimo teisinio reguliavimo pareiškėjas neginčija.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus ir tik taip interpretuojant Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad informacija apie privatą asmens gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo tais atvejais, kai informacijos paskelbimas nedaro žalos asmeniui, darytina išvada, kad ši nuostata neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui.

6. Įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje *inter alia* nustatyta, kad informacija apie viešojo asmens (valstybės politikų, valstybės tarnautojų, politinių partijų ir visuomeninių organizacijų vadovų bei kitų visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų) privatą gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes.

7. Vertinant, ar nurodyta Įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostata neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui, pažymėtina, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės imperatyvas, kad Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kad Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskusti jų sprendimus, kad draudžiama persekioti už kritiką. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Konstitucija garantuoja ir saugo visuomenės interesą būti informuotai, taip pat kad iš Konstitucijos kyla žiniasklaidos laisvė.

8. Sprendžiant, ar ginčijama Įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostata, kad informacija apie viešojo asmens (valstybės politikų, valstybės tarnautojų, politinių partijų ir visuomeninių

organizacijų vadovų bei kitų visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų) privatų gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes, neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui, pažymėtina, kad visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų asmeninės savybės, jų elgesys bei kai kurios privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams. Visuomenės interesas apie šiuos asmenis žinoti daugiau negu apie kitus yra konstituciškai pagrįstas. Minėtas interesas nebūtų užtikrintas, jeigu kiekvienu konkrečiu atveju skelbiant visuomeninę reikšmę turinčią informaciją apie visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančio asmens privatų gyvenimą būtų reikalingas šio asmens sutikimas. Vadinasi, žiniasklaida gali be asmens sutikimo informuoti visuomenę apie tokio asmens privatų gyvenimą tokiu mastu, koku to asmens asmeninės savybės, elgesys, kitos privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams ir dėl to skelbiama informacija turi visuomeninę reikšmę. Visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujantis asmuo negali nesitikėti didesnio visuomenės ir žiniasklaidos dėmesio. Tokie asmenys paprastai vadinami viešaisiais asmenimis.

Viešiesiems asmenims pirmiausia priskirtini asmenys, kurie dėl einamų pareigų ar savo darbo pobūdžio dalyvauja viešajame gyvenime. Tai – politikai, valstybės ir savivaldybių pareigūnai, visuomeninių organizacijų vadovai. Viešaisiais asmenimis gali būti laikomi ir kiti asmenys, jeigu jų veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams.

Konstitucijoje viešojo asmens sąvokos nėra. Įstatymuose įtvirtindamas viešojo asmens institutą įstatymų leidėjas turi apibrėžti kriterijus, pagal kuriuos tam tikrus asmenis galima priskirti viešiesiems asmenims. Pažymėtina, kad asmens pareigos ar dalyvavimas visuomeninėje veikloje savaime nėra laikytini būtinais ar pakankamais kriterijais, pagal kuriuos asmuo gali būti priskiriamas viešiesiems asmenims. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatydamas kriterijus, pagal kuriuos asmuo gali būti priskiriamas viešiesiems asmenims, turi paisyti Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintos žmogaus teisės į privatumą ir Konstitucijos garantuojamo bei saugomo visuomenės intereso būti informuotam apie visus veiksnius, galinčius daryti įtaką viešiesiems reikalams, pusiausvyros.

Pažymėtina, kad tam tikri viešųjų asmenų privataus gyvenimo faktai, jų asmeninės savybės jų viešojoje veikloje paprastai atsiskleidžia savaime. Konstitucinis Teismas 2000 m. gegužės 8 d. nutarime yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai asmuo atlieka viešo pobūdžio veikas ir tą supranta arba turi ir gali suprasti, nors ir savo namuose ar kitose privačiose valdose, tokios viešo pobūdžio veikos nebus apsaugos objektas pagal Konstitucijos 22 straipsnį, ir asmuo negali tikėtis privatumo.

9. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostata, kad informacija apie viešojo asmens (valstybės politikų, valstybės tarnautojų, politinių partijų ir visuomeninių organizacijų vadovų bei kitų visuomeninėje ir politinėje veikloje

dalyvaujančių asmenų) privatų gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes, neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui.

10. Apibendrinant darytina išvada, kad Įstatymo 14 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Konstitucijos 22 straipsniui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55 ir 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnis ta apimtimi, kuria įtvirtinta, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio net ir tais atvejais, kai demokratinėje valstybėje informacijos šaltinį teismo sprendimu atskleisti yra būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnio 3 ir 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnis ta apimtimi, kuria įtvirtinta, kad viešosios informacijos rengėjas, platintojas, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkas, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio net ir teismui, nors informacijos šaltinį atskleisti būtina tam, kad būtų vykdomas teisingumas, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius
Egidijus Jarašiūnas
Egidijus Kūris
Kęstutis Lapinskas
Zenonas Namavičius
Augustinas Normantas
Jonas Prapiestis
Vytautas Sinkevičius
Stasys Stačiokas